

BLOCKKIOSKER VID NORRA STAMBANAN

Arkeologisk utredning

Lilltjära 2:15, 4:3 och 4:8, Sibo 2:11

Hanebo Socken

Bollnäs Kommun

Hälsingland

2017

Bo Ulfhielm

BLOCKKIOSKER VID NORRA STAMBANAN

Arkeologisk utredning

Lilltjära 2:15, 4:3 och 4:8, Sibo 2:11

Hanebo Socken

Bollnäs Kommun

Hälsingland

2017

Rapport 2017:13

Bo Ulfhielm

Länsmuseet Gävleborgs rapportserien

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2017

Omslagsbild: Stenbrott vid Storsved. Foto: Maria Björck

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Bakgrund	5
Syfte.....	5
Metod.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	6
Resultat	7
Förslag till vidare antikvariska åtgärder	8
Tekniska och administrativa uppgifter.....	9
Bilaga Beskrivningar	10

Bild 1. Översiktskarta med de båda utredningsområdena inringade. Efter digitala översiktskartan, Lantmäteriet.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Trafikverket utfört en arkologisk utredning i anslutning till Norra Stambanan i Hanebo socken, Bollnäs kommun. Utredningen omfattade två ytor: **område 1**, vid Sibö, var belägen i åkermark medan **område 2**, vid Storsved, huvudsakligen bestod av skogsmark. Arbetet föranleddes av byggandet av blockkiosker och tillhörande ledningsdragning.

Fältarbetet utfördes den 14 och 25 augusti av Bo Ulfhielm och Maria Björck, Länsmuseet Gävleborg efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (dnr 3497-2017). Utredningen syftade till att avgöra förekomsten av tidigare okända forn- och kulturlämningar inom exploateringsområdet.

Inom **område 1** genomfördes utredningen i form av sökschakt med traktorgrävare. Inga fynd eller anläggningar framkom och Länsmuseet anser inte att ytterligare antikvariska åtgärder är nödvändiga här.

Område 2 fältinventerades varvid även provgropar grävdes. I området påträffades tre stenbrott. Länsmuseet anser att dessa i första hand skall undvikas vid en exploatering. Är inte detta möjligt bör en enklare dokumentation utföras. Område 2 ligger också inom en föreslagen utvidgning av riksintresset Myckelängarna. Länsmuseet anser inte att den planerade exploateringen påverkar intressets kärnvärden. Det är dock ur kulturmiljösynpunkt att föredra att byggnationerna sker i skogsmark och inte på den yta i norr som idag är öppen hagmark.

BAKGRUND

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Trafikverket utfört en arkologisk utredning i anslutning till Norra Stambanan i Hanebo socken, Bollnäs kommun. Utredningen omfattade två ytor om totalt cirka 22 000 kvadratmeter: **område 1** var belägen i åkermark vid Sibö (Lilltjärä 2:15), medan **område 2**, vid Storsved, huvudsakligen utgjordes av skogsmark (Lilltjärä 4:3 och 4:8 samt Sibö 2:1). Arbetet föranleddes av planerade effektiviseringsåtgärder längs spåret med uppförande av s.k. blockkiosker och tillhörande ledningsdragning.

Fältarbetet utfördes den 14 och 25 augusti av Bo Ulfhielm och Maria Björck, Länsmuseet Gävleborg efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (dnr 3497-2017).

SYFTE

Utredningen syftar till att avgöra förekomsten av tidigare okända forn- och kulturlämningar inom exploateringsområdet och att om så är nödvändigt komma med förslag på fortsatta arkeologiska åtgärder.

METOD

Utredningen genomfördes dels genom sökschakt med traktorgrävare och dels i form av en fältinventering med provgropsgrävning. Påträffade lämningar positionerades med GPS och registrerades enligt Riksantikvarieämbetets principer.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ.

De aktuella områdena ligger söder om sjön Bergviken i en uppodlad dalgång som till stor del utgör riksintresse för kulturmiljö (K410). Detta kännetecknas av ovanligt välbevarade våtmarker som utdikats under 1800-talet samt inägomark med diken och kanaler, ängslador och övernattningsstugor för avlägset belägna gårdar.

Område 1 ligger i plan åkermark några hundra meter söder om sjön. I närområdet finns ett järnåldersgravfält (RAÄ 4:1) samt två blästbrukslämningar, vilka utgörs av slagg från förhistorisk järnframställning som påträffats i åkermark (RAÄ 136:1 och 137:1).

Område 2 är beläget i kanten av en föreslagen utvidgning av riksintresset Myckelängarna. Till största del består utredningsområdet av stenig moränmark och sankmark, men längst i norr är en mindre yta med öppen hagmark. Området ligger kring 75 meter över havet. Denna nivå utgjorde kustlinje under mellersta stenåldern och flera lösfynd av stenåldersföremål har gjorts på dessa nivåer kring sjön Bergviken.

Bild 2. Jordbrukslandskapet vid Myckelängarna. Stambanan löper i nederkant av berget. Foto: Ingela Broström.

RESULTAT

I **område 1** drogs ett sökschakt med traktorgrävare. Schaktet grävdes i skikt ned till opåverkad mark. Överst var ett 0,3–0,4 meter tjockt matjordslager och under detta vidtog ljus mjäla med inslag av enstaka större stenar. Inga fynd eller anläggningar kunde påvisas i schaktet.

Bild 3. Ortofoto över område 1 med utredningsområde och maskindraget schakt redovisat. Lantmäteriet.

Område 2 fältinventerades och strategiska platser kontrollerades med provstick med sond och provgroppsgrävning. I hagen längst i norr genomsöktes den blottlagda jorden okulärt.

Inom området påträffades tre stenbrott efter småskalig brytningsverksamhet. Dessa utgörs av lösa granitblock med borrhål och kringliggande skrotsten. Lämningarna kan inte beläggas vara äldre än 1850 och är därmed inte fornlämningar.

Bild 4. Ortofoto över område 2 med utredningsområdet och påträffade lämningar redovisade, Lantmäteriet. Beskrivningar över lämningarna finns i bilaga 1.

FÖRSLAG TILL VIDARE ANTIKVARISKA ÅTGÄRDER

Inom **område 1** anser Läns museet inte att ytterligare antikvariska åtgärder är aktuella.

I **område 2** registrerades tre lämningar efter småskalig stenbrytning. Läns museet anser att dessa i första hand skall undvikas vid en exploatering. Är inte detta möjligt bör en enklare dokumentation utföras, inklusive nedteckning av muntlig tradition hos nuvarande och eventuellt tidigare markägare.

Område 2 ligger också inom en föreslagen utvidgning av riksintresset Myckelängarna. Läns museet anser inte att den planerade exploateringen påverkar intressets kärnvärden. Det är dock ur kulturmiljösynpunkt att föredra att byggnationerna sker i skogsmark och inte på den yta i norr som idag är öppen hagmark.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-3497-17

Beslutsdatum: 2017-06-28

Länsmuseet Gävleborgs dnr: 434/320

Uppdragsgivare: Trafikverket

Undersökningstid: 2017-08-14 samt 2017-08-25

Projektledare: Bo Ulfhielm

Personal: Maria Björck och Bo Ulfhielm

Socken: Hanebo

Kommun: Bollnäs

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Utredd area: 22 000 m²

Schaktad area: 84 m²

Arkeologtimmar: 18 timmar

Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv och servrar
(2 shape-filer och 4 foton).

Fynd:-

BILAGA BESKRIVNINGAR

1. Stenbrott, 10×8 m (NNÖ-SSV). Granitblock, 4×1–2 m och 0,8 m h.
Kring blocket finns brutna block 1–2 m l och 0,4–1 m br
Terräng: Svagt N sluttande moränmark, Skogsmark, (blandskog)
Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning
Koordinater: N 6 785 844,082, E 588 533,700 (Sweref 99 TM)
2. Stenbott, 5,5×3,5 m (Ö-V). Granitblock 3×2 m och 1,4 m h kring
blocket är brutna stenblock 3 m, l och 0,6 m br, borrhål i kanten.
Terräng: Svagt N-sluttande moränmark, Skogsmark, (blandskog)
Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning
Koordinater: N 6 785 819,241 E 588 585,261 (Sweref 99 TM)
3. Stenbrott, 4×3 m (NV-SÖ) stenblocken är 0,2–0,4 m br och 1–1,5 m l.
borrhål i kanten.
Terräng: Svagt NÖ sluttande moränmark, Skogsmark, (blandskog)
Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning
Koordinater: N 6785 899,609 E 588 520,132 (Sweref 99 TM)

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE. FAKTARUM: STYRMANSGATAN 4, GÄVLE.